

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 października 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Grzegorz Pastuszko (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Paweł Wojciechowski

Jarosław Gałkiewicz (ławnik Sądu Najwyższego)

w sprawie z powództwa E. z siedzibą w G. (obecnie

E. z siedzibą w G.)

przeciwko A. P.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych w dniu 24 października 2024 r.

skargi nadzwyczajnej wniesionej przez Rzecznika Finansowego od nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym Sądu Rejonowego Lublin-Zachód w Lublinie z 9 września 2021 r., sygn. VI Nc-e 1025895/21:

- 1. uchyla zaskarżony nakaz zapłaty w całości i przekazuje sprawę Sądowi Rejonowemu Lublin-Zachód w Lublinie do ponownego rozpoznania;**
- 2. znosi wzajemnie między stronami koszty postępowania ze skargi nadzwyczajnej.**

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy Lublin-Zachód w Lublinie nakazem zapłaty z 9 września 2021 r., sygn. VI Nc-e 1025895/21, wydanym w elektronicznym postępowaniu upominawczym nakazał A. P. (dalej: „pozwana”) zapłacić E. z siedzibą w G. (dalej: „powód”) w terminie dwóch tygodni od dnia doręczenia nakazu kwotę 5092,18 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od 16 lipca 2021 r. do dnia zapłaty oraz kwotę 1300 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego albo w tym terminie wnieść sprzeciw.

W uzasadnieniu nakazu zapłaty wskazano, że 16 lipca 2021 r. powód wniósł do Sądu Rejonowego Lublin-Zachód w Lublinie pozew w elektronicznym postępowaniu upominawczym przeciwko pozwanej domagając się zasądzenia kwoty 5092,18 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od 16 lipca 2021 r. do dnia zapłaty. Sąd Rejonowy podniósł, że zgodnie z art. 505²⁸ k.p.c. nie zachodziły negatywne przesłanki do wydania nakazu zapłaty. Powód nie dochodził zasądzenia roszczenia innego niż pieniężne, doręczenie nakazu zapłaty pozwanemu nie miałoby nastąpić poza granicami kraju. Przedstawione przez stronę powodową twierdzenia w ocenie Sądu nie budziły wątpliwości oraz nie wskazywały, że roszczenie jest oczywiście bezzasadne, wobec czego został wydany nakaz zapłaty zgodnie z treścią żądania pozwu. Sąd przypomniał, że „W elektronicznym postępowaniu upominawczym do pozwu nie dołącza się dowodów, jedynie opisuje je i sąd orzekając opiera się na treści pozwu, jego uzasadnieniu, które nie budziło wątpliwości. W zaskarżonej skargą nadzwyczajną sprawie uzasadnienie zawierało podstawę faktyczną dochodzonego roszczenia i tytuł prawny z którego wynikło roszczenie”.

Od powyższego nakazu nie został wniesiony sprzeciw i Sąd Rejonowy Lublin-Zachód w Lublinie postanowieniem z 19 października 2021 r. nadał klauzulę wykonalności ww. nakazowi.

Pismem z 10 lipca 2023 r. Rzecznik Finansowy (dalej także: „Skarżący”) na podstawie art. 89 § 1 i 2 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (tekst jedn. Dz.U. 2021, poz. 154 ze zm., dalej: „u.SN”) wniósł za pośrednictwem Sądu Rejonowego Lublin-Zachód w Lublinie do Sądu Najwyższego skargę

nadzwyczajną od prawomocnego nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym Sądu Rejonowego Lublin-Zachód w Lublinie z 9 września 2021 r., VI Nc-e 1025895/21. Czyniąc to, zaznaczył, że „Wniesienie skargi jest konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej wynikającej z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 486 ze zm., dalej: „Konstytucja RP”), bowiem zaskarżone orzeczenie powinno być wyeliminowane z obrotu prawnego jako naruszające zarówno zasady, jak i prawa człowieka określone w Konstytucji RP takie jak: zasadę praworządności (art. 7 Konstytucji RP) oraz prawo do sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP)”, zaskarżając go w całości.

Skarżący na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 u.SN zarzucił zaskarżonemu orzeczeniu naruszenie:

1. art. 7, art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, polegające na obrazie ww. przepisów, gwarantujących obywatelom, że wszystkie organy władzy publicznej powinny działać na podstawie prawa i w jego granicach, zapewniając prawo do sądu i sprawiedliwego procesu;
2. art. 9 Konstytucji RP w zw. z art. 76 Konstytucji RP, polegające na obrazie ww. przepisów gwarantujących związanie prawem międzynarodowym przy dokonywaniu wykładni prawa krajowego, w szczególności Dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U. UE L 1993, poz. 95, str. 29 ze zm., dalej: „Dyrektywa 93/13”) oraz gwarantujących obywatelom – konsumentom ochronę przed nieuczciwymi warunkami umownymi, która to ochrona wynika z Dyrektywy 93/13, poprzez nieuwzględnienie konsumenckiego charakteru sprawy i nie zbadanie z urzędu ważności (skuteczności) i uczciwości postanowień umowy pożyczki z dnia 30 kwietnia 2019 r.

Jednocześnie na podstawie art. 89 § 1 pkt 2 u.SN, Skarżący zarzucił zaskarżonemu orzeczeniu naruszenie art. 385¹ § 1 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. (tekst jedn. Dz.U. 2018, poz. 1025 ze zm., dalej: „k.c.”) poprzez jego niezastosowanie, co – jak podkreślił – skutkowało brakiem dokonania przez Sąd z urzędu kontroli abuzywności klauzul umownych dotyczących prowizji za udzielenie

pożyczki oraz prowizji operacyjnej (dalej łącznie: „prowizje”), podczas gdy zgodnie z przepisem art. 385¹ § 1 k.c. postanowienia umowy zawieranej z konsumentem nieuzgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy.

W oparciu o tak sformułowane zarzuty na podstawie art. 91 § 1 u.SN wniósł o uchylenie zaskarżonego nakazu zapłaty Sądu Rejonowego Lublin-Zachód w Lublinie w całości i orzeczenie co do istoty sprawy, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego nakazu zapłaty w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania przez właściwy Sąd.

Skarżący wniósł ponadto o wstrzymanie wykonania zaskarżonego orzeczenia do czasu zakończenia postępowania ze skargi nadzwyczajnej (art. 388 § 1 i § 2 k.p.c. oraz art. 95 pkt 1 u.SN i art. 398²¹ k.p.c.), ewentualnie o udzielenie pozwanej zabezpieczenia, do czasu rozpoznania niniejszej skargi nadzwyczajnej, poprzez zawieszenie postępowania egzekucyjnego w sprawie o sygn. Km [...] prowadzonego przez Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w Mielcu – Ł. D.

Rzecznik Finansowy uzasadniając przesłankę ogólną skargi nadzwyczajnej, odwołał się do treści art. 2 Konstytucji RP i wskazał, że jedną z zasad pochodnych od zasady demokratycznego państwa prawnego jest zasada ochrony zaufania jednostki do państwa i stanowionego przez nie prawa, zwana również zasadą lojalności państwa względem obywateli. W jego ocenie zasada ochrony zaufania do państwa i prawa opiera się na założeniu, że organy władzy publicznej powinny działać w sposób lojalny i uczciwy względem jednostki, budzący w niej poczucie stabilności i bezpieczeństwa prawnego. Jak podnosił, z zasadą tą wiąże się bezpośrednio i z niej wynika zasada bezpieczeństwa prawnego. W myśl tej zasady prawo powinno być stanowione i stosowane w ten sposób, aby możliwa była przewidywalność działań organów państwa a przez to prognozowanie działań własnych zainteresowanego.

Uzasadniając przesłanki szczególne – pierwszą przesłankę, wskazał na naruszenie art. 7 Konstytucji RP i podkreślił przy tym, że jej celem jest przeciwdziałanie dowolności i arbitralności władzy oraz poddanie działania organów państwa kontroli w oparciu o kryterium zgodności z obowiązującym prawem.

Podniósł też, że Sąd orzekając w określony sposób, w wyniku dokonania nieprawidłowej wykładni, naruszył ją.

Odnosnie do art. 45 ust. 1 Konstytucji RP zauważył m.in., że celem istnienia prawa do sądu jako takiego jest zapewnienie jednostce ochrony przed arbitralnością władzy. Jednocześnie zaznaczył, że „z prawa tego należy wywieść prawo każdego obywatela do rozpoznania jego sprawy w sposób sprawiedliwy przez całość wymiaru sprawiedliwości, po stronie obywateli jest uzasadnione oczekiwanie, że dana sprawa zostanie rozpatrzona w sposób zgodny z powszechnym poglądem wymiaru sprawiedliwości”.

Kwestionując art. 9 Konstytucji RP wskazał, że Rzeczpospolita Polska zobowiązała się do przestrzegania przyjętego prawa międzynarodowego, i że jest to reguła, która służy stosowaniu wykładni systemowej i ustalaniu treści normy prawnej w zakresie, w jakim jej brzmienie jest determinowane m.in. przez prawodawstwo Unii Europejskiej lub inne umowy międzynarodowe. Podniósł zarazem, że w niniejszej sprawie doszło nie tylko do niezastosowania wykładni płynącej z treści prawa Unii, ale w sposób pośredni naruszono normy wynikające z Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej w korelacji z art. 169, który to zapewnia o roli Unii w zakresie ochrony bezpieczeństwa i interesów konsumentów. Jak zaznaczył, wykładni art. 76 w zw. z art. 9 Konstytucji RP należy dokonywać w zgodzie nie tylko z traktatami, ale również ze źródłami prawa wtórnego.

Naruszenia art. 76 Konstytucji RP upatrywał w tym, że ochrona konsumenta jest istotnym i nadrzędnym elementem definiującym, czy państwo i jego organy kierują się zasadą demokratycznego państwa prawnego. W jego przekonaniu Sąd Rejonowy, wydając nakaz zapłaty, naruszył art. 76 Konstytucji RP wskutek nałożenia na stronę będącą konsumentem obowiązku zapłaty bez zbadania kwestii abuzywności klauzul zawartych w umowie.

Uzasadniając drugą przesłankę szczególną, Rzecznik Finansowy zarzucił naruszenie art. 385¹ § 1 k.c. poprzez niezastosowanie tego przepisu. Podniósł przy tym, że „Sąd Rejonowy nie dokonał analizy klauzul dotyczących prowizji i tym samym nie ustalił, czy nie mają one charakteru abuzywnego”. Jego zdaniem: „Analiza postanowień dotyczących obciążania pożyczkobiorcy

wysokimi Prowizjami mogą wskazywać, że nie chodzi o to, aby klient spłacił pożyczkę, ale o to, by ją spłacał – jak najdłużej”.

Pismem z 25 lipca 2023 r. stanowiącym odpowiedź na skargę powód wniósł o oddalenie skargi nadzwyczajnej jako oczywiście bezzasadnej oraz o zasądzenie na swoją rzecz kosztów postępowania wywołanego skargą w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych oraz opłaty od dokumentu pełnomocnictwa. Równocześnie powód wniósł o oddalenie wniosku Skarżącego o wstrzymanie wykonania zaskarżonego orzeczenia oraz wniosku o udzielenie zabezpieczenia.

Uzasadniając swoje stanowisko, powód wskazał, że podniesione w skardze zarzuty mają wyłącznie charakter polemiczny do wydanego orzeczenia i nie wskazują w żadnym stopniu potencjalnych naruszeń, jakich mógł się dopuścić referendarz sądowy przy wydaniu nakazu zapłaty. Podkreślił on również okoliczność niekwestionowania roszczenia przez pozwaną i przez to niezłożenie sprzeciwu. Podniósł wreszcie, że nie zaszły przesłanki uzasadniające wniesienie przedmiotowej skargi, orzeczenie jest słuszne i zgodne z prawem, natomiast zarzuty Skarżącego mają charakter jedynie polemiczny i nie mogą prowadzić do wzruszenia zaskarżonego orzeczenia.

Sąd Rejonowy Lublin-Zachód w Lublinie postanowieniem z 28 lipca 2023 r. oddalił wniosek Skarżącego o wstrzymanie wykonania nakazu zapłaty, a postanowieniem z 22 sierpnia 2023 r. oddalił wniosek o udzielenie zabezpieczenia.

Pismem z 20 listopada 2023 r. powód poinformował, że z dniem 29 września 2023 r. weszła zmiana w zakresie nazewnictwa funduszy i obecna nazwa powoda brzmi – E.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Dopuszczalność wniesienia skargi nadzwyczajnej uzależniona jest od spełnienia szeregu przesłanek ustawowych, wśród których wyróżnia się przesłanki formalne i materialne.

Przesłanki formalne odnoszą się do substratu zaskarżenia, terminu i podmiotów uprawnionych do wniesienia skargi.

Stosownie do art. 89 § 1 u.SN, skarga nadzwyczajna może być wniesiona od prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego lub wojskowego kończącego postępowanie w sprawie, które nie może być uchylone lub zmienione w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia.

Zaskarżony nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym, wydany przez Sąd Rejonowy Lublin-Zachód w Lublinie 9 września 2021 r., VI Nc-e 1025895/21, posiada walor prawomocności, a jednocześnie nie przysługuje od niego inny nadzwyczajny środek zaskarżenia.

Artykuł 89 § 2 u.SN przewiduje ściśle określony krąg podmiotów uprawnionych do wniesienia skargi nadzwyczajnej. W przedmiotowej sprawie legitymacja Rzecznika Finansowego do wniesienia skargi nadzwyczajnej nie budzi wątpliwości.

Zgodnie z treścią art. 89 § 3 u.SN skargę nadzwyczajną wnosi się w terminie 5 lat od dnia uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia, a jeżeli od orzeczenia została wniesiona kasacja albo skarga kasacyjna – w terminie roku od dnia ich rozpoznania. W przedmiotowej sprawie skarga nadzwyczajna została wniesiona – jak wskazano wyżej – od prawomocnego orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie, w określonym ustawą terminie i przez podmiot legitymowany.

Skarga nadzwyczajna spełniła przesłanki formalne i podlegała merytorycznej ocenie.

Skarga nadzwyczajna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia służącym eliminowaniu z obrotu wadliwych, naruszających zasadę demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, orzeczeń sądowych dotyczących konkretnych, zindywidualizowanych podmiotów (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 3 kwietnia 2019 r., I NSNk 2/19). Konsekwentnie rolą przeprowadzanej przez Sąd Najwyższy kontroli nadzwyczajnej nie jest eliminowanie z obrotu wszelkich wadliwych orzeczeń, a jedynie tych, które godzą w podstawy umowy społecznej będącej fundamentem demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, a zatem dotyczą określonego kształtu relacji pomiędzy jednostką a władzą publiczną (przedmiotowa strona zasady demokratycznego państwa prawnego) lub godności upodmiotowionej jednostki (podmiotowa strona zasady demokratycznego

państwa prawnego).

Cel skargi nadzwyczajnej, jakim jest wyeliminowanie z obrotu wadliwego orzeczenia, może zostać zrealizowany wyłącznie w przypadku zaistnienia jednej z trzech przesłanek szczególnych wskazanych w art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN. Podmiot wnoszący skargę musi więc przede wszystkim wykazać zaistnienie przynajmniej jednego z uchybień wymienionych w art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN. Zaistnienie tego rodzaju uchybienia potwierdza wadliwość zaskarżonego nakazu, a jednocześnie otwiera drogę do badania czy wadliwość ta powinna być usunięta z uwagi na naruszenie zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. Samo zaistnienie przesłanki szczególnej wskazanej w art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN nie przesądza o konieczności wyeliminowania z obrotu wadliwego orzeczenia. Wskazać w tym miejscu bowiem należy, że stabilność oraz prawomocność orzeczeń sądowych, a także kształtowanych przez nie stosunków prawnych również jest zasadą konstytucyjną, wywodzoną z prawa do sądu (art. 45 ust. 1 w zw. z art. 2 Konstytucji RP), zaś odstępianie od niej powinno być podyktowane wyjątkowymi względami. Konsekwentnie, stwierdzone uchybienia muszą być na tyle poważne, by wzgląd na całokształt zasady wynikającej z art. 2 Konstytucji RP nakazywał ingerencję w powagę rzeczy osądzonej (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 9 grudnia 2020 r., I NSNu 2/20). Ten punkt widzenia potwierdzał wielokrotnie Europejski Trybunał Praw Człowieka (dalej: „ETPCz”), podkreślając, że prawo do rzetelnego procesu musi być interpretowane w świetle zasady rządów prawa, będącej wspólnym dziedzictwem państw – stron Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (Dz.U. 1993, Nr 61, poz. 284 ze zm.). Jednym z fundamentalnych aspektów rządów prawa pozostaje zaś zasada pewności prawnej, która przewiduje wymóg, by tam, gdzie sądy ostatecznie rozstrzygnęły jakąś kwestię, ich orzeczenie – co do zasady – nie było kwestionowane (zob. np. wyroki ETPCz z: 28 października 1999 r. w sprawie *Brumărescu przeciwko Rumunii*, skarga nr 28342/95, par. 61; 24 lipca 2003 r. w sprawie *Ryabykh przeciwko Rosji*, skarga nr 52854/99, par. 52; 6 października 2011 r. w sprawie *Agrokompleks przeciwko Ukrainie*, skarga nr 23465/03, par. 148).

Stosownie do powyższego, przystępując do merytorycznego badania

skargi nadzwyczajnej, Sąd Najwyższy w pierwszej kolejności ustala, czy doszło do naruszenia którejś z przesłanek szczególnych określonych w art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN i wskazanych w skardze nadzwyczajnej, a jeśli tak, to czy w celu zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej konieczne jest uwzględnienie skargi nadzwyczajnej. A *contrario* samo naruszenie zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej nie stanowi racji wystarczającej dla usunięcia z obrotu prawnego zaskarżonego orzeczenia. Konstruując art. 89 § 1 u.SN, ustawodawca posłużył się zwrotem „o ile”, który uniemożliwia realizację zasadniczego celu instrumentu, jakim jest skarga nadzwyczajna, bez zaistnienia okoliczności wskazanych w przesłankach szczególnych, nawet jeśli za powyższym przemawiałyby fundamentalne racje aksjologiczne związane z istotą demokratycznego państwa prawnego.

Z drugiej jednak strony brak naruszenia zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej zamyka drogę do wyeliminowania z obrotu prawnego zaskarżonego orzeczenia, nawet jeśli narusza ono którąś z przesłanek szczególnych, w tym zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji. Jak już wskazano, celem skargi nadzwyczajnej jest bowiem zapewnienie zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, nie zaś z innymi zasadami, wolnościami lub prawami człowieka określonymi w Konstytucji.

Oceniając przesłanki szczególne skargi nadzwyczajnej, należy wskazać, że Rzecznik Finansowy zarzucił zaskarżonemu nakazowi zapłaty naruszenie pierwszej i drugiej przesłanki szczególnej. W ramach art. 89 § 1 pkt 1 u.SN (naruszenie zasad, wolności i praw człowieka i obywatela) zarzucił naruszenie: „art. 7, art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, polegające na obrazie ww. przepisów gwarantujących obywatelom, że wszystkie organy władzy publicznej powinny działać na podstawie prawa i w jego granicach, zapewniając prawo do sądu i sprawiedliwego procesu oraz art. 9 w zw. z art. 76 Konstytucji RP, polegające na obrazie ww. przepisów gwarantujących związaną prawem międzynarodowym przy dokonywaniu wykładni prawa krajowego, w szczególności Dyrektywy 93/13 oraz gwarantujących obywatelom – konsumentom ochronę przed nieuczciwymi warunkami umownymi,

która to ochrona wynika z Dyrektywy 93/13, poprzez nieuwzględnienie konsumenckiego charakteru sprawy i nie zbadanie z urzędu ważności (skuteczności) i uczciwości postanowień umowy pożyczki z dnia 30 kwietnia 2019 r. Natomiast w ramach art. 89 § 1 pkt 2 u.SN (rażącego naruszenia prawa przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie) zarzucił naruszenie „art. 385¹ § 1 k.c. poprzez jego niezastosowanie, co – jak zaznaczał – skutkowało brakiem dokonania przez Sąd z urzędu kontroli abuzywności klauzul umownych dotyczących prowizji za udzielenie pożyczki oraz prowizji operacyjnej, (dalej łącznie: Prowizje), podczas gdy zgodnie z przepisem art. 385¹ § 1 k.c. postanowienia umowy zawieranej z konsumentem nieuzgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy”.

W ocenie Sądu Najwyższego zasadny jest zarzut naruszenia art. 76 Konstytucji RP w zw. z art. 9 Konstytucji RP, który określa podstawowe gwarancje konstytucyjne w zakresie ochrony konsumenta w stosunkach z przedsiębiorcą. Z art. 76 Konstytucji RP wynika obowiązek zapewnienia właściwej ochrony konsumentów spoczywający na każdym organie i instytucji, której właściwość obejmuje sprawy dotyczące konsumentów, w tym na sądach. Stanowisko to znajduje potwierdzenie w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego podkreślającym, że art. 76 Konstytucji RP wyraża zasadę konstytucyjną zobowiązującą władze publiczne, w tym również sądy powszechne, do podejmowania działań mających na celu ochronę konsumentów przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi. Przepis ten powinien być uwzględniany zarówno przez ustawodawcę na etapie stanowienia prawa, jak i przez sądy powszechne, w procesie jego stosowania i dokonywania jego wykładni (zob. wyroki Trybunału Konstytucyjnego z: 21 kwietnia 2004 r., K 33/03; 13 września 2005 r., K 38/04; 17 maja 2006 r., K 33/05; 13 września 2011 r., K 8/09).

Statuowana przez niego ochrona konsumenta uregulowana jest szczegółowo na poziomie ustawowym. W świetle art. 9 Konstytucji RP, dla wyznaczenia standardów tej ochrony, mają także zastosowanie przepisy Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana: Dz.Urz. UE C 202 z 7 czerwca 2016 r.). W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się,

że zakres ochrony konsumentów wynikający z art. 76 Konstytucji RP należy oceniać z uwzględnieniem zasad i wymagań prawa unijnego, z uwagi na zakres implementowania regulacji unijnych dotyczących prawa konsumenckiego do krajowego porządku prawnego (zob. wyroki Sądu Najwyższego z: 2 czerwca 2021 r., I NSNc 178/20; 28 października 2020 r., I NSNc 22/20; 28 lipca 2021 r., I NSNc 179/20; 29 czerwca 2021 r., I NSNc 115/21; 15 grudnia 2021 r., I NSNc 67/21; 19 stycznia 2022 r., I NSNc 216/21 wraz z powołanym tam orzecznictwem).

Szczególne znaczenie dla ochrony konsumentów ma Dyrektywa 93/13. Artykuł 7 ust. 1 i motyw 24 Dyrektywy 93/13, nakładają one bowiem na państwa członkowskie obowiązek zapewnienia skutecznych środków mających na celu zapobieganie stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich. Należy podkreślić, że zgodnie z art. 3 ust. 1 Dyrektywy 93/13 warunki umowy, które nie były indywidualnie negocjowane, mogą być uznane za nieuczciwe, jeśli stoją w sprzeczności z wymogami dobrej wiary, powodują znaczną nierównowagę wynikających z umowy praw i obowiązków ze szkodą dla konsumenta.

Określenie „konsument” użyte w art. 76 Konstytucji RP ma charakter autonomiczny i nie może być ograniczane do denotacji wyznaczonej treścią art. 22¹ k.c. Jak podkreślił Trybunał Konstytucyjny, norma art. 76 Konstytucji RP zapewnia ochronę „wszelkim podmiotom, w szczególności osobom fizycznym” mającym słabszą pozycję wobec profesjonalnego podmiotu (zob. wyroki Trybunału Konstytucyjnego z: 2 grudnia 2008 r., K 37/07; 13 września 2005 r., K 38/04). Natomiast zgodnie z treścią art. 22¹ k.c. za konsumenta uważa się osobę fizyczną dokonującą z przedsiębiorcą czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową. Analogicznie art. 2 lit. b) Dyrektywy 93/13 stanowi, że „konsument” oznacza każdą osobę fizyczną, która w umowach objętych dyrektywą działa w celach niezwiązanych z handlem, przedsiębiorstwem lub zawodem.

Należy mieć na uwadze, że w elektronicznym postępowaniu upominawczym, zgodnie z art. 505²⁸ § 1 k.p.c., stosuje się przepisy o postępowaniu upominawczym z odrębnościami wynikającymi z postępowania elektronicznego. Stosownie do art. 505³² § 1 k.p.c. w pozwie powód powinien wskazać dowody

na poparcie swoich twierdzeń. Dowodów tych wszelako nie dołącza się do pozwu i art. 128 k.p.c. nie stosuje się.

W rozpoznawanej sprawie, zarówno z treści pozwu, jego uzasadnienia i wskazanych w nim dowodów wynika, że dochodzona wierzytelność powstała w związku z zawartą przez pozwaną z poprzednim wierzycielem umową pożyczki z 30 kwietnia 2019 r., udzieloną zgodnie z ustawą z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim, którą powód nabył w wyniku umowy cesji z 22 maja 2019 r. Wskazano również, że na dochodzoną wierzytelność składają się kwota 2946,63 zł tytułem niespłaconego kapitału i m.in. kwota 1551,84 zł stanowiąca prowizję za udzielenie pożyczki, naliczona zgodnie z warunkami umowy.

Wskazane wyżej okoliczności świadczą wyraźnie, że pozwanej przysługuje status konsumenta zarówno w świetle art. 22¹ k.c., jak i art. 76 Konstytucji RP.

W przypadku nakazu zapłaty wydanym w elektronicznym postępowaniu upominawczym, gdy pozwanym jest również konsument, czynności sądu ograniczają się jedynie do badania warunków formalnych pozwu, sprawdzenia czy nie zachodzą negatywne przesłanki do wydania nakazu zapłaty i w konsekwencji orzekania w oparciu o treść pozwu i jego uzasadnienia. Zaś w drugim etapie, czyli po wniesieniu sprzeciwu od nakazu zapłaty, sąd umarza postępowanie w zakresie, w którym nakaz zapłaty utracił moc (art. 505³⁶ k.p.c.). Tego rodzaju *modus operandi* w ocenie Sądu Najwyższego stoi w sprzeczności z konstytucyjną zasadą ochrony konsumenta wynikającą z art. 76 Konstytucji RP, jak i gwarancjami wynikającymi z przywołanej wyżej Dyrektywy 93/13. W tym ostatnim przypadku za utrwalony w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej przyjmuje się pogląd, że organy wymiaru sprawiedliwości z urzędu dokonują oceny nieuczciwych postanowień umowy konsumenckiej (zob. wyrok z 21 kwietnia 2016 r., *Radlinger i Radlingerová*, C-377/14, pkt 77 i przywołane tam orzecznictwo).

Przypomnienia wymaga stanowisko Sądu Najwyższego, w którym uznał on, że przepisy proceduralne ograniczające możliwość skorzystania przez konsumenta z przysługującej ochrony na gruncie prawa wspólnotowego, zezwalające na badanie treści konsumenckiego stosunku podstawowego wyłącznie w przypadku wniesienia sprzeciwu, nie realizowałyby celu prawa konsumenckiego, jakim jest realne wyrównanie pozycji stron umowy konsumenckiej (zob. wyroki Sądu

Najwyższego z: 28 lipca 2021 r., I NSNc 179/20; 2 czerwca 2021 r., I NSNc 178/20; 28 października 2020 r., I NSNc 22/20; 24 listopada 2021 r., I NSNc 66/21). Mając to na względzie, należy przyjąć, że również w elektronicznym postępowaniu upominawczym, w którym Sąd proceduje na treści pozwu, jego uzasadnieniu i wykazie dokumentów, w celu zapewnienia właściwej ochrony konsumentowi, sąd ten jest zobowiązany z urzędu zbadać, czy dochodzone roszczenie (wierzytelność) wynikające z umowy pożyczki, w tym dotyczące prowizji naliczonej zgodnej z warunkami umowy, mają nieuczciwy charakter.

Uzasadnienie zaskarżonego nakazu zapłaty nie pozostawia wątpliwości, że Sąd Rejonowy rozpoznając sprawę nie wziął pod uwagę faktu, że pozwana występuje w charakterze konsumenta i poza sprawdzeniem czy nie występują negatywne przesłanki do wydania nakazu zapłaty nie badał, czy chodzona wierzytelność w tym naliczona zgodnie z warunkami umowy kwota prowizji za udzielenie pożyczki ma nieuczciwy charakter. W konsekwencji Sąd Rejonowy zastosował wprost przepisy Kodeksu postępowania cywilnego, pomijając przepisy o ochronie konsumenta przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi.

Wątpliwości co do zaistnienia nieuczciwych postanowień dochodzonej wierzytelności powinny nasunąć Sądowi zawarte w treści pozwu: informacje o dacie zawarcia przez pozwaną umowy pożyczki (30 kwietnia 2019 r.), informacje o dacie nabycia wierzytelności przez powoda (22 maja 2019 r. tj. 3 tygodnie od daty zawarcia umowy pożyczki), informacja o tym, że została ona zawarta na podstawie przepisów ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim oraz informacji o wysokości dochodzonego niespłaconego kapitału (2946,63 zł) i wysokości dochodzonej prowizji (1551,84 zł).

Z uwagi na powyższe godzi się uznać, że sposób procedowania przez Sąd Rejonowy nie zapewnił realizacji celu, jakim jest ochrona konsumenta będącego w pozycji słabszej względem przedsiębiorcy. W tym stanie rzeczy Sąd Rejonowy, wydając zaskarżony nakaz zapłaty w elektronicznym postępowaniu upominawczym, naruszył wynikającą z art. 76 Konstytucji RP zasadę ochrony konsumentów poprzez niezapewnienie pozwanej właściwej ochrony, o której mowa we wspomnianym przepisie Konstytucji.

Sąd Najwyższy uznaje natomiast za niezasadny zarzut naruszenia art. 45 ust. 1 Konstytucji RP statuującego zasadę „prawa do sądu”. W realiach niniejszej sprawy nie sposób dopatrzeć się jakichkolwiek uchybień w zakresie zastosowania i realizacji tego uregulowania. Chybione są zwłaszcza twierdzenia Skarżącego, że sprawa – wbrew konstytucyjnej dyrektywie – została rozpoznana w sposób niesprawiedliwy. W ocenie Sądu Najwyższego żaden z elementów sprawiedliwości proceduralnej, o jakiej mówi wskazany art. 45 ust. 1 Konstytucji, nie doznał naruszenia.

Nietrafny jest również w ocenie Sądu Najwyższego zarzut naruszenia art. 7 Konstytucji RP ustanawiającego zasadę legalizmu. W judykaturze i piśmiennictwie zgodnie przyjmuje się, że wspomniany przepis, wskazujący, że organy władzy publicznej działają na podstawie i w granicach prawa, wyraża dwie pomniejsze zasady: legalizmu wymagającego działania na podstawie prawa oraz praworządności wymagającej przestrzegania prawa. W tym kontekście należy przywołać w szczególności tezę sformułowaną przez Sąd Najwyższy w orzeczeniu z 16 lutego 2022 r., I NSNc 601/21. Wynika z niej, że zasada legalizmu ma charakter li tylko formalny i wymaga, aby organy państwa działały wyłącznie na podstawie prawa i nie czyniły tego poza zakresem ich kompetencji (*ultra vires*). A skoro tak, to konieczne jest przyjęcie, że zarzut naruszenia art. 7 Konstytucji RP musi dotyczyć formalnych podstaw działań podejmowanych przez organy państwa (w tym również zakresu jurysdykcji i właściwości sądów), nie zaś zgodności z prawem merytorycznych rozstrzygnięć podejmowanych przez te organy (zob. wyroki Sądu Najwyższego z: 7 grudnia 2021 r., I NSNc 26/21; 15 grudnia 2021 r., I NSNc 147/21).

Przechodząc do zarzutu rażącego naruszenia prawa materialnego, zauważyć należy, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, iż do rażącego naruszenia prawa dochodzi wówczas, gdy rozstrzygnięcie sprawy nastąpiło w sposób oczywisty i bezsprzeczny wbrew treści normy prawnej, której wykładnia jednoznacznie pozwala przyjąć określony sposób rozwiązania sprawy, nie dając podstaw do zaakceptowania innych alternatywnych stanowisk (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 16 grudnia 2015 r., V KK 194/15). Podkreśla się też, że „naruszenie rażące to naruszenie wyraźne, bezsporne,

bardzo duże, podstawowe, określenie «rażące» odnosi się do uchybień oczywistych, poważnych jaskrawych (...). Pod pojęciem rażącego naruszenia prawa należy, jak już zaznaczono, rozumieć takie sytuacje, w których doszło w sposób oczywisty i bezsprzeczny do naruszenia treści normy prawnej, gdy wykładnia jednoznacznie pozwala przyjąć określony sposób rozwiązania sprawy, nie dając podstawy do zaakceptowania innych alternatywnych stanowisk. (...) Wreszcie zaznaczyć trzeba, że przyjęcie jednej z możliwych i konkurencyjnych interpretacji przepisów, nawet wtedy, gdy przeważają poglądy odmienne w tej kwestii, nie oznacza, że Sąd, dokonując takiej wykładni, dopuszcza się rażącego naruszenia prawa, zwłaszcza wtedy, gdy swoje stanowisko wyczerpująco uzasadnia, przedstawiając argumenty, z którymi można się nie zgadzać, ale które znajdują oparcie w poglądach wyrażanych w piśmiennictwie. (...) Biorąc pod uwagę samodzielność jurysdykcyjną każdego sądu, raz jeszcze podkreślić trzeba, że przyjęcie jednego z konkurencyjnych, ale teoretycznie możliwych, rezultatów wykładni nie oznacza z reguły rażącego naruszenia prawa, które mogłoby stanowić podstawę uwzględnienia kasacji” (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 6 grudnia 2016 r., IV KK 192/16). Wreszcie wskazuje się, że „[o] rażącym naruszeniu prawa może być mowa wówczas, gdy miało miejsce naruszenie przepisu o takim znaczeniu dla prawidłowego rozpoznania, a także rozstrzygnięcia sprawy i uczyniono to w taki sposób, iż mogło to mieć istotny wpływ na treść zaskarżonego orzeczenia. (...) Ocena tego, czy doszło do rażącego naruszenia prawa, jest uzależniona od: wagi naruszonej normy, tj. jej pozycji w hierarchii norm prawnych, stopnia (istotności) jej naruszenia i skutków naruszenia dla stron postępowania” (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 12 maja 2021 r., I NSNc 53/21).

Oceniając, czy doszło do rażącego naruszenia prawa, należy więc ustalić:

- 1) czy naruszenie prawa było ewidentne, możliwe do stwierdzenia *prima facie*, bez konieczności prowadzenia złożonych rozumowań, w szczególności wykładni prawa lub wnioskowań prawnych;
- 2) czy naruszenie dotyczyło przepisu istotnego z punktu widzenia rozstrzygnięcia sprawy;
- 3) czy naruszenie prawa mogło mieć istotny wpływ na treść orzeczenia.

Negatywna odpowiedź na przynajmniej jedno z powyższych pytań prowadzi do wniosku, iż naruszenie prawa, jeśli nastąpiło, nie miało rażącego charakteru.

W rozpoznawanej sprawie zarzut rażącego naruszenia prawa materialnego poprzez niezastosowanie art. 385¹ § 1 k.c., w świetle przedstawionej przez Skarżącego argumentacji, uznać należy za zasadny jedynie w zakresie niezastosowania tego przepisu w związku z brakiem wzięcia przez Sąd Rejonowy pod uwagę okoliczności, że pozwana występuje w charakterze konsumenta.

W części dotyczącej naruszenia art. 385¹ § 1 k.c. co do oceny postanowienia umowy dotyczącego prowizji zarzut ten musi być natomiast potraktowany jako chybiony. Z istoty elektronicznego postępowania upominawczego wynika, że do pozwu nie dołącza się dowodów a jedynie wskazuje je na poparcie swoich twierdzeń. To zaś świadczy o tym, że Sąd Rejonowy nie był w posiadaniu treści umowy i wbrew twierdzeniom Skarżącego nie badał jej postanowień. Sąd Rejonowy wydając zaskarżony nakaz zapłaty zastosował wprost przepisy Kodeksu postępowania cywilnego, pomijając przepisy o ochronie konsumenta przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi.

Wypada odnotować, że art. 385¹-385³ wprowadzone zostały do Kodeksu cywilnego ustawą z dnia 2 marca 2000 r. o ochronie niektórych praw konsumentów oraz o odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny (tekst jedn. Dz.U. 2012, poz. 1225), która implementowała przywołaną powyżej Dyrektywę 93/13.

Zarazem godzi się wskazać, że w przypadku nakazu zapłaty w elektronicznym postępowaniu upominawczym, gdy pozwanym jest konsument, czynności sądu nie mogą ograniczać się wyłącznie do badania warunków formalnych pozwu, wystąpienia przesłanek negatywnych, lecz muszą także polegać na ocenie dochodzonych roszczeń i wskazanych dowodów, tak by możliwe było ustalenie istnienia ewentualnych klauzul niedozwolonych w zawartych umowach konsumenckich. Tylko takie działanie sądu pozwala na realizację konstytucyjnej zasady ochrony konsumenta wynikającą z art. 76 Konstytucji RP i jednocześnie poszanowanie gwarancji wynikających z przywołanej Dyrektywy 93/13.

W tym miejscu Sąd Najwyższy wyraźnie podkreśla, że przyczyną uchylenia zaskarżonego nakazu zapłaty był zarzut niezastosowania art. 76 Konstytucji RP,

czyli pominięcia okoliczności, że pozwana występuje w charakterze konsumenta a także uzasadniona wątpliwość Sądu co do dochodzonej wierzytelności w zakresie możliwego wystąpienia niedozwolonych klauzul np. w stosunku do prowizji za udzielenie pożyczki.

Z oceny Sądu Najwyższego wynika, że Sąd *meriti* nie wziął pod uwagę, że pozwana ma status konsumenta i nie dokonał oceny charakteru umowy stanowiącej podstawę dochodzonej wierzytelności, w tym pozycji dotyczącej prowizji, pomimo, że w treści uzasadnienia pozwu zostały zamieszczone informacje, które powinny były wzbudzić wątpliwości co do tego, czy umowa pożyczki nie zawiera klauzul abuzywnych. Tymczasem, w przypadku dochodzenia zapłaty na podstawie roszczeń wywodzonych z umowy zawartej z konsumentem, Sąd Najwyższy uważa, że spoczywała na nim powinność. Zaniechanie oceny umowy zawartej przez konsumenta świadczy o niespełnieniu wymagań płynących z konstytucyjnej zasady ochrony konsumentów przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi – ochrony takiej konsumentowi w tym przypadku nie zapewniono.

Oceniając zaistnienie przesłanki ogólnej skargi nadzwyczajnej, wskazać należy, że do podstawowych zasad wywodzonych z zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej zaliczana jest zasada ochrony zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa, a także bezpieczeństwa prawnego jednostki. W przypadku elektronicznego postępowania upominawczego skuteczna ochrona konsumenta powinna polegać na weryfikacji stosunku podstawowego (tu: postanowień umowy pożyczki jako źródła wierzytelności) pod kątem ochrony konsumenta przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi. Sąd Rejonowy, ograniczając się jedynie do weryfikacji braku negatywnych przesłanek do wydania nakazu zapłaty oraz oceny treści pozwu i jego uzasadnienia i wskazanych dowodów, w oparciu, o które wydał zaskarżony nakaz zapłaty, bez zbadania stosunku podstawowego wiążącego poprzedniego wierzyciela i pozwaną tj. wyłącznie na podstawie przepisów Kodeksu postępowania cywilnego, nie wywiązał się z obowiązku wynikającego z art. 76 Konstytucji RP oraz z art. 7 ust. 1 Dyrektywy 93/13. W ten sposób zaskarżony nakaz zapłaty naruszył podstawowe

zasady i gwarancje konstytucyjne składające się na klauzulę demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego podkreśla się, że praktyka wydawania nakazu zapłaty przeciwko konsumentowi, z pominięciem kontroli umowy, będącej źródłem stosunku podstawowego „będzie prowadzić do powstania mechanizmu obejścia Dyrektywy 93/13 i stanowić będzie strukturalne zagrożenie zbiorowych interesów konsumentów” (zob. wyroki Sądu Najwyższego z: 28 lipca 2021., I NSNc 179/20; 2 czerwca 2021 r., I NSNc 178/20; 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20; 28 października 2020 r., I NSNc 22/20).

Wobec powyższego należy uznać, że uchylenie zaskarżonego nakazu zapłaty jest konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej.

Kierując się tym ustaleniem, Sąd Najwyższy, na podstawie art. 91 § 1 u.SN, uchylił zaskarżony nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym wydany przez Sąd Rejonowy Lublin-Zachód w Lublinie i przekazał temu sądowi sprawę do ponownego rozpoznania, który przy ponownym rozpoznaniu sprawy uwzględni charakter w jakim występuje pozwana i przysługującą jej ochronę.

O wzajemnym zniesieniu kosztów postępowania wywołanego wniesioną skargą nadzwyczajną Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 398¹⁸ k.p.c. w zw. z art. 95 pkt 1 u.SN.

[D.Z.]

[ał]